

TRAJNIM TEORIK NR.3

MANAXHIMI FINANCIAR I SHERBIMEVE TE MANAXHIMIT TE MBETJEVE

Shkoder, 11 Tetor, 2012

Programit për Decentralizim dhe Zhvillim Lokal (dlDP)
Mbeshtetje teknike per menaxhimin e mbetjeve urbane

Funded by

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confederation suisse
Conderazione Svizzera
Confederaziun svicra

Swiss Agency for Development
And Cooperation SDC

Swiss Intercooperation

ALBANIA

Programi i trajnimit

09.45- **Hyrje**

10.15 - **Prezantim mbi zbatimin e planeve vendore të menaxhimit**

Sfidat dhe mundësitë, raste të sukseshme apo jo dhe faktorët kryesorë që kanë ndikuar

Prezantim mbi aspektet teorike të menaxhimit financiar të MM

Kostot dhe shpenzimet; Principet dhe konteksti vendor i menaxhimit financiar
Vendosja e tarifave dhe subvencionimi; Politikat vendore të mbulimit të kostove
Mjetet efektive për grumbullimin e tarifave

12.30- **Puna në grup për zhvillimin e rasteve studimore**

Si mundën NjQV-të të aplikojnë skema/ modele të sukseshme

13.45- **Mbyllja e aktivitetit dhe konkluzionet përfundimtare**

14.00

A jane sherbimet e pastrimit dhe manaxhimit te mbetjeve te qendrueshme?

A mund te ofrojme sherbime me te mira, apo te ruajme performancen e sotme?

MBI PERMIRESIMIN E ZBATIMIT TE PVMMNU PER MANAXHIMIN FINANCIAR TE MM

Çeshtjet kryesore per diskutim:

- ✓ Si jane zbatuar planet
- ✓ Cilat jane rezultatet
- ✓ Rastet pozitive dhe negative dhe konkluzionet prej tyre
- ✓ Masat e nevojshme per permiresim

Objektivat

Objektivi 1: Sherbime me kosto efektive (reduktim i kostos)

Objektivi 2: Financimi i sherbimeve dhe investimeve

Objektivi 3: Tarifa te drejta qe lidhen me kostot e sherbimeve

Objektivi 4: Rritja e te ardhurave dhe mbulimi i kostos

Objektivi 5: Rritja e normes se grumbullimit te tarifave

**Sipas planit te
mbetjeve**

sot

Vleresime individuale per secilen nga NjQV-te gjate konsultimit

Nje veshtrim se si jane zbatuar planet

Objektivat financiare te percaktuar ne plan:

1. Fondi i financimit per sherbimet operative, kapitale;
2. Niveli i tarifave dhe norma e grumbullimit te tyre;
3. Plani i te ardhurave dhe mbulimi i kostove

Metodologjia dhe pecaktimet e planit:

1. Llogaritja e kostove dhe kostot njesi
2. Konsultimi i plani i te te ardhurave dhe tarifave
3. Masat per grumbullimin e tarifave
4. Plan-veprimi, masat e parashikuara
5. tjeter

Monitorimi i planeve vendore te MM

- A konsultohen planet (percaktimet, objektivat) kur hartohen buxhetet, plani i investimeve?
- A jane caktuar personat pergjegjes?
- A jane percaktuar indikatorët e monitorimit?
- A konsultohen vendimet dhe rezultatet me vendimarrësit?
- A konsultohen me grupet e interesit (publikun, bizneset, etj)?

OBJEKTIVI 1:

TE OFROHEN SHERBIME ME KOSTO EFEKTIVE

Elementet e kostos operative qe kane rendesi

- Kosto njesi
- Kosto e materialeve
- Kosto e burimeve njerezore
- Kosto e mirembajtjes dhe riparimit
- Kosto e depozitimit

Indikatorët:
Lek/ton ose
Lek/kontenier

Identifikimi i ndryshimit

Sa ndryshojne kostot njesi, shpenzimet e materialeve, burimeve njerezore, mirembajtjes, sot ne krahasim me:

- Llogaritjet e bera ne plan?
- Ndryshimet ne skemen e grumbullimit te mbetjeve
- Ne krahasim me NjQV-te tjera fqinje apo te ngjashme ne rajon?

SI NDRYSHON ALOKIMI I KOSTOVE

(sipas mesatarizimit ne nivel kombetar)

Sherbimet	sot	neser
Kosto e pastrimi dhe larja e rrugeve	40%	30%
Kosto e mbledhja dhe frumbullimi I mbetjeve	45%	30%
Kosto e depozitimi I mbetjeve	10%	35%
Kosto administrative	5%	5%

- **VETEM NGA TARIFA E DEPOZITIMIT TE MBETJEVE NE LANDFILL SHTOHET KOSTO AKTUALE ME 48%**

Problemi 1:

Ne pergjithesi mungojne praktikat e vleresimit dhe verifikimit te kostove dhe shpenzimeve:

1. Nuk kryhet rregullisht (vetem kur vleresohet cmimi i kontrates)
2. Mungojne te dhenat dhe raportimi

Zgjidhja 1 (1)

- Rekomandohet te vleresohen shpenzimet çdo 3 muaj kur kemi nje organizim publik
- Rekomandohet çdo vit kur kemi te bejme me nje sipermarrje private

Zgjidhja 2 (1)

- Raportimi mujor te konsumit te materialeve:
 - Karburant (fature blerje)
 - Uje
 - Nr. punetoreve
 - Depozitim (pagesa)
 - Materialeve per mirembajtje dhe riparim dhe shpenzimet per keto opeacione.

Problemi 2

Mungon metodologjia per llogaritjen e çmimit te kontrates :

1. Nuk ka nje metodologji te unifikuuar
2. Nuk ka normativa per konsumin e materialeve

Zgjidhja 1(2)

- **Standartizimi i metodologjise**
- **Standartizimi i konsumit te materialeve:**
 - karburant
 - Uje
 - Mirembajtje
 - Amortizim

Shembuj

- Metodologjia e llogaritjes se koston (psh. si ne manual)
- Konsumi i materialeve:

karburant	
Uje	
Mirembajtje	
Amortizim	

Problemi 3

- Ekzistojne alternativat me te lira per organizimin e sherbimeve qe nuk shfrytezohen

Publik

Privat

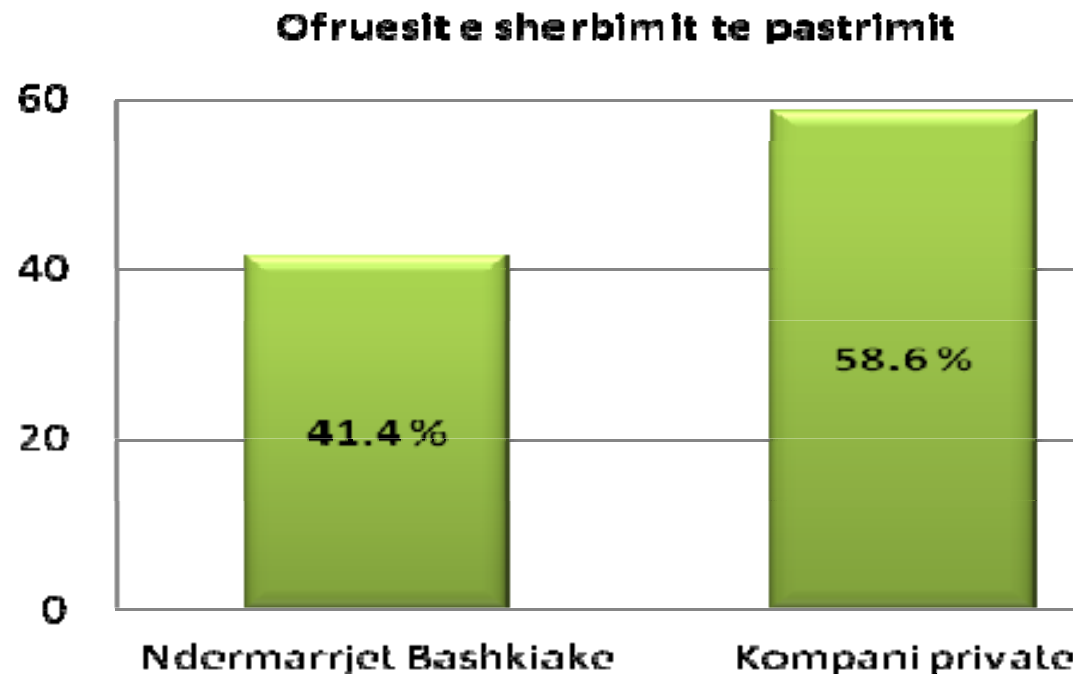
Nder-vendor

Zgjidhja 1 (3)

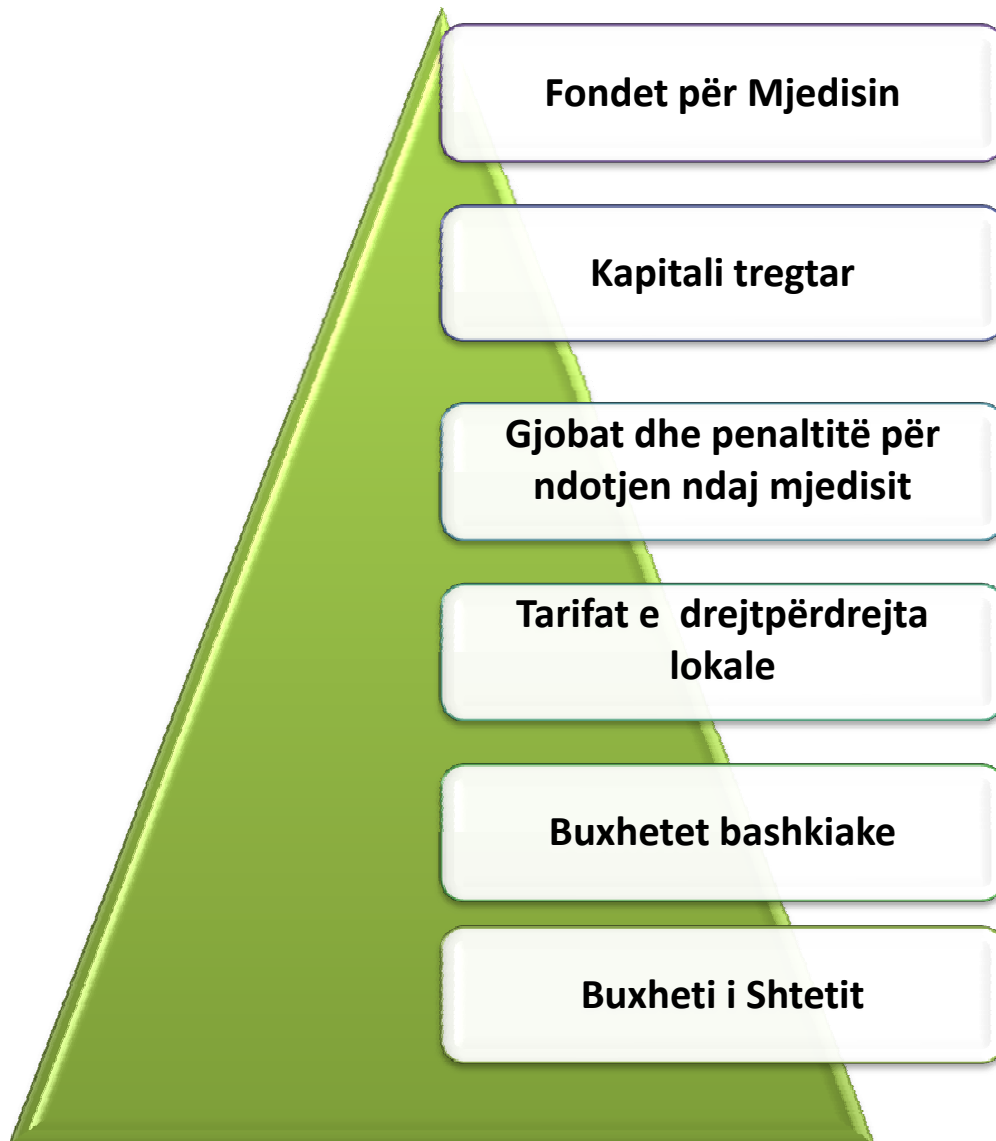
Vendimmarrje politike mbi opsionin me koston me te ulet?

- psh. Ana e Malit, privatizimi i grumbullimit presupozohet te jete me i lire se zgjidhja e ofruar ne plan.

OBJEKTIVI 2:
FINANCIMI I SHERBIMEVE DHE
INVESTIMEVE

Si jane financuar sherbimet?

Si financohet kosto operative?

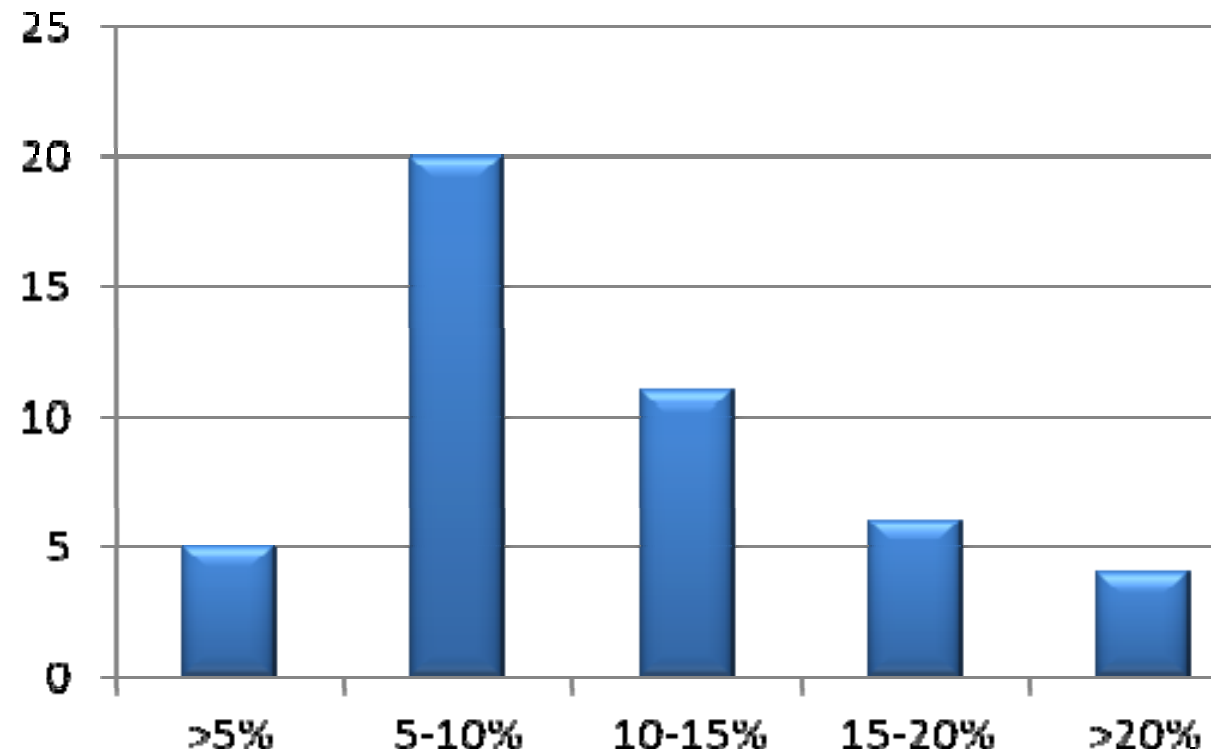
- Te ardhurat nga mbetjet: ✓
- Te ardhurat e tjera vendore
- Fondi i pakushtezuar ✓
- Tjeter

Si financohen investimet?

- Te ardhurat nga mbetjet
- Fondi i pakushtezuar
- Fondi i kushtezuar
- Fonde nga projektet ✓
- Fonde nga bankat
- Fonde nga sektori privat ✓

A eshte vertet MM nje prioritet vendor?

Perqindja qe ze buxheti i pastrimit ne buxhetin vjetor te bashkive - viti 2008

Problemi 1

- Mungon nje lidhje e drejtperdrejt midis financimit-nevojes reale – dhe te ardhurave nga tarifat e mbetjeve;
- Nuk alokohen fonde te mjaftueshme (ose fare) per mirembajtjen e mjeteve dhe pajisjeve, apo per investime (amortizimi apo investime te reja)

Zgjidhja 1 (1)

- 1. Alokimi i me shume fondeve, por a eshte e mundur!!!**
- 2. Perdorimi i makinave te perbashkta (ndervendore)**
- 3. Perfshirja e sektorit privat per te mbuluar investimet, mirembajtjen dhe amortizimin e mjeteve;**
- 4. Huate bankare dhe pagesa me keste?**
- 5. Projektet me donatoret**

OBJEKTIVI 3:

**TARIFA TE DREJTA QE LIDHEN ME KOSTOT E
SHERBIMEVE**

**RRITJA E TE ARDHURAVE DHE MBULIMI I
KOSTOVE**

Diskutim mbi TARIFAT

- Si jane percaktuar tarifate, kush i propozon?
- Si percaktohet niveli tavan?
- A eshte konsultuar plani i MM kur jane caktuar tarifate?

Niveli i deshiruar i tarifave?

- Niveli tavan: 1% i te ardhurave vjetore te mbetjeve
- Niveli real qe korespondon proporcionalisht me koston/familje/vit; **Sa eshte kjo kosto ne njesine tuaj?**
- A kontribuon sub-vencionimi ne rritjen normes se grumbullimit te tarifave apo ne objektiva te tjera vendore?

Tarifat e mbetjeve ne vendet e Balkanit

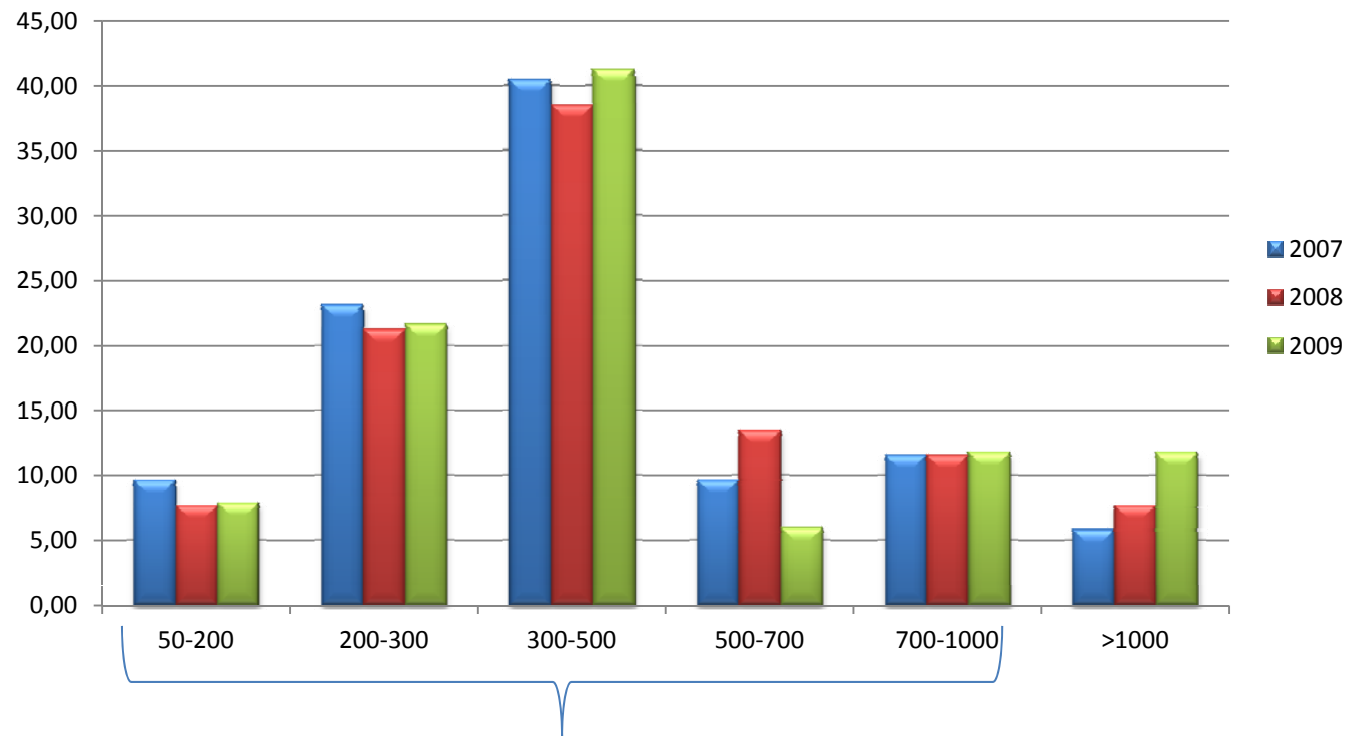
vendi	per familjet	te tjeret	komente
Shqiperia	tarife fikse 13-33 Euro/ familje/ vit	tarife fikse 45- 1350 Euro/vit	vendosur nga njesite vendore
Bosnja*	0.05-0.4 Euro/m2/muaj	varion shume midis rajonave	vendosur nga NjQV dhe mblidhen nga ofruesi i sherbimit
Kroacia	0.05- 0.11 Euro/m2/muaj	0.14- 0.2 Euro/m2/muaj	vendosur nga NjQV dhe mblidhen nga ofruesi i sherbimit
Maqedoania**	0.01- 0.05 Euro/m2/muaj	0.02- 0.08 Euro/m2/muaj	vendosur nga NjQV dhe mblidhen nga ofruesi i sherbimit
Mali i Zi	0.03 Euro/m2/muaj		vendosur nga NjQV dhe mblidhen nga ofruesi i sherbimit
Serbia	0.04 Euro/m2/muaj	0.12 Euro/m2/muaj	vendosur nga NjQV dhe mblidhen nga ofruesi i sherbimit

* 48-384 Euro/shtepi/vit

** 18-60 Euro/shtepi/ vit

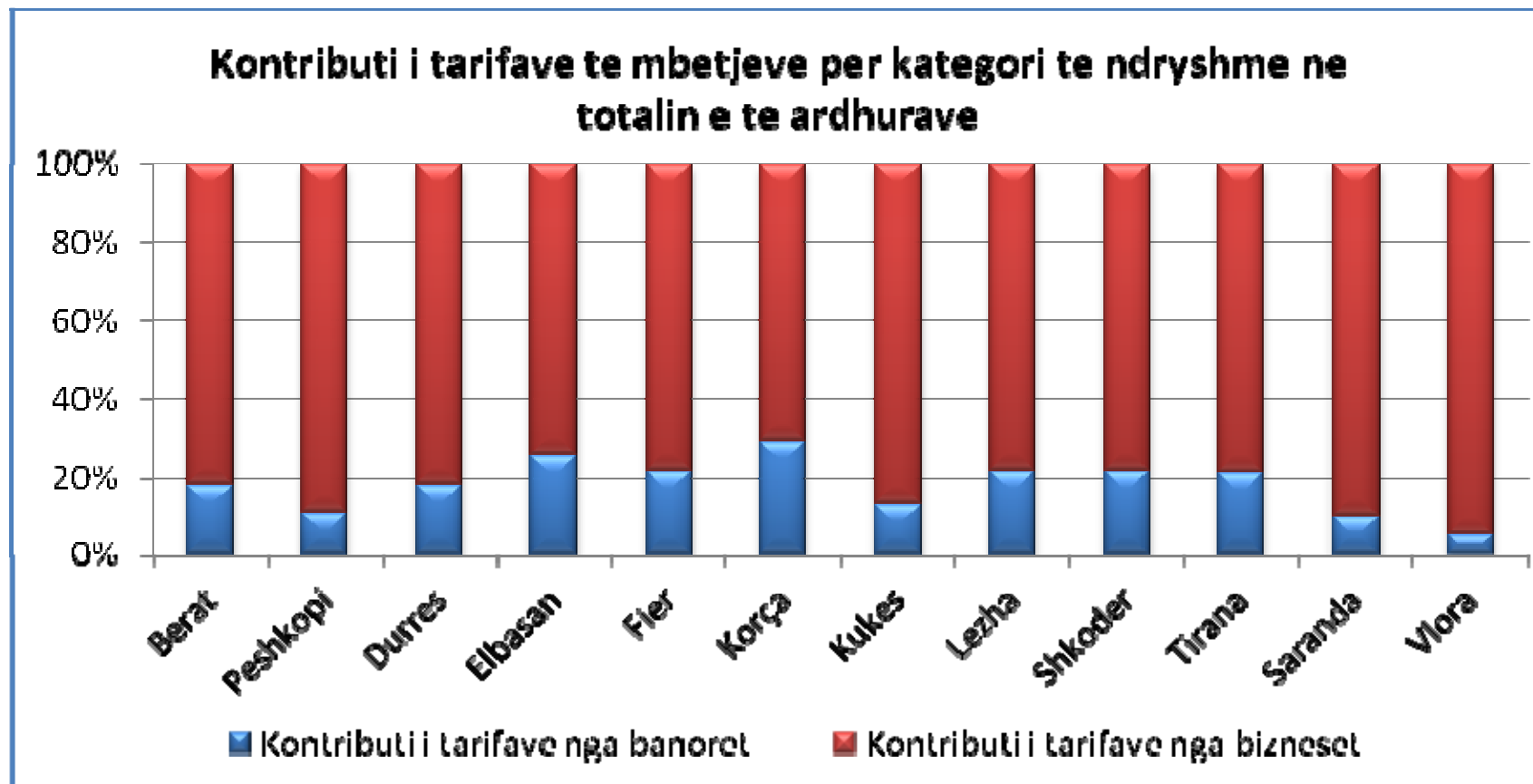
Niveli i tarifave vendore, ne rang kombetar

Niveli i tarifave te aplikuara per kategorine familje

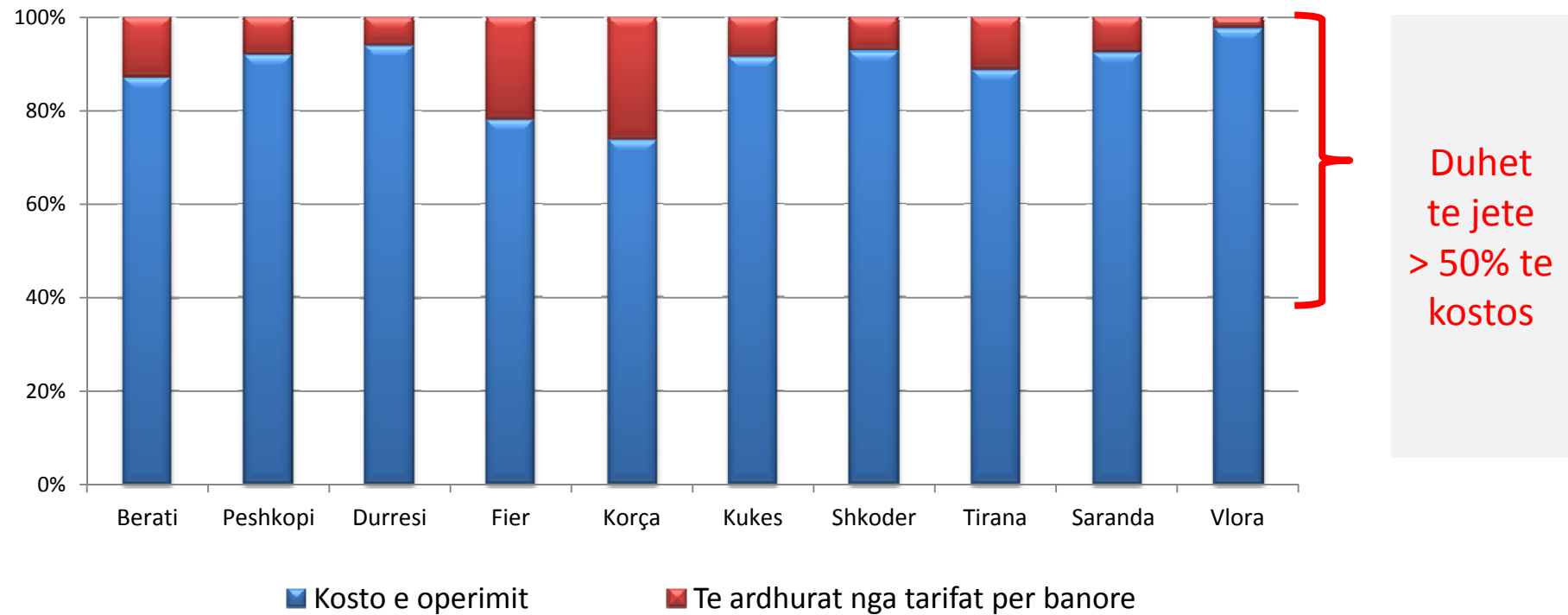
90% e NjQV-ve nen nivelin e nevojshem

Kontributi i tarifave sipas konsumatoreve

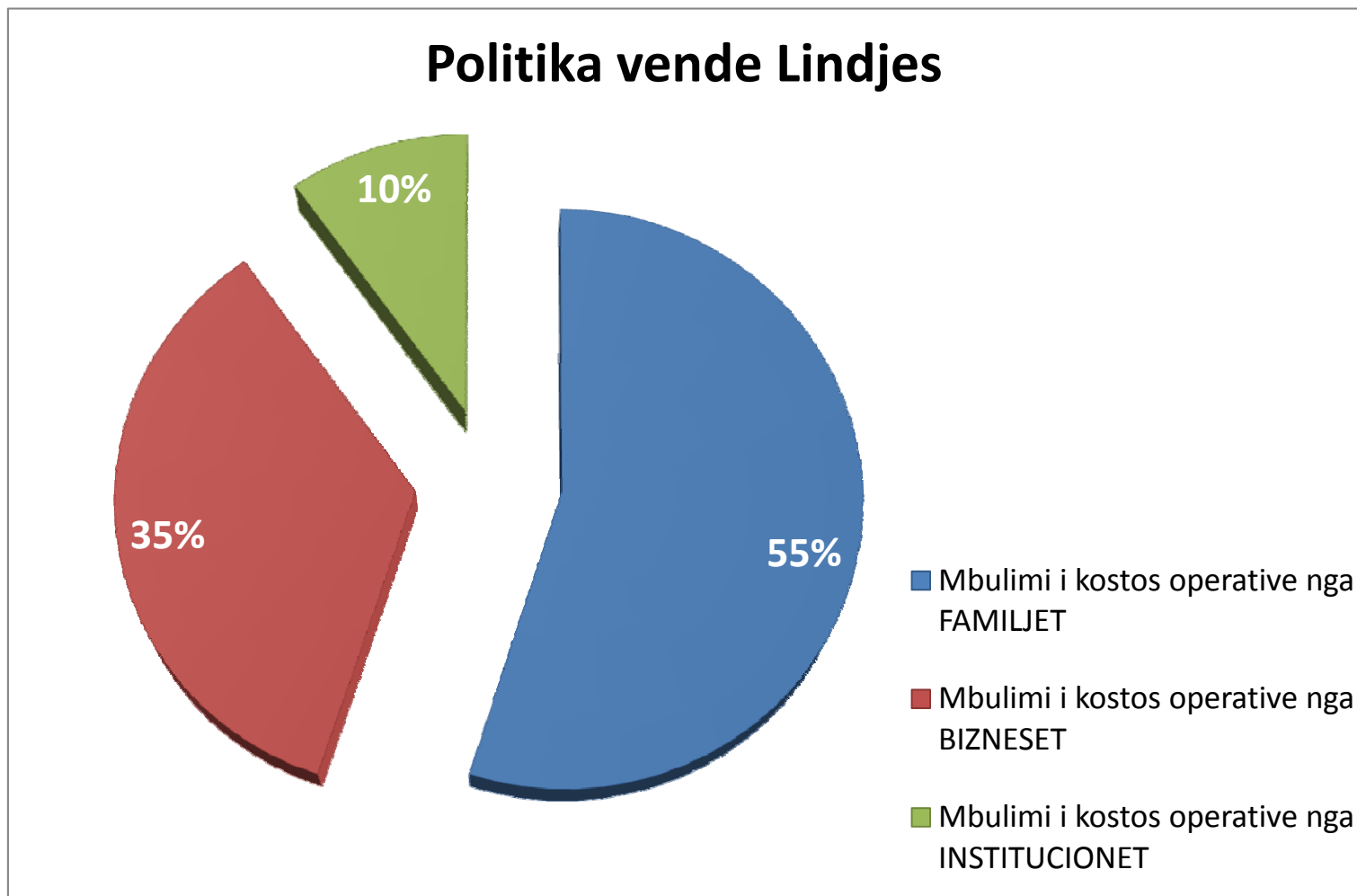
Mbulimi i kostos operative

Mbulimi i kostove operative nga të ardhurat e gjeneruara nga tarifat për "familje"

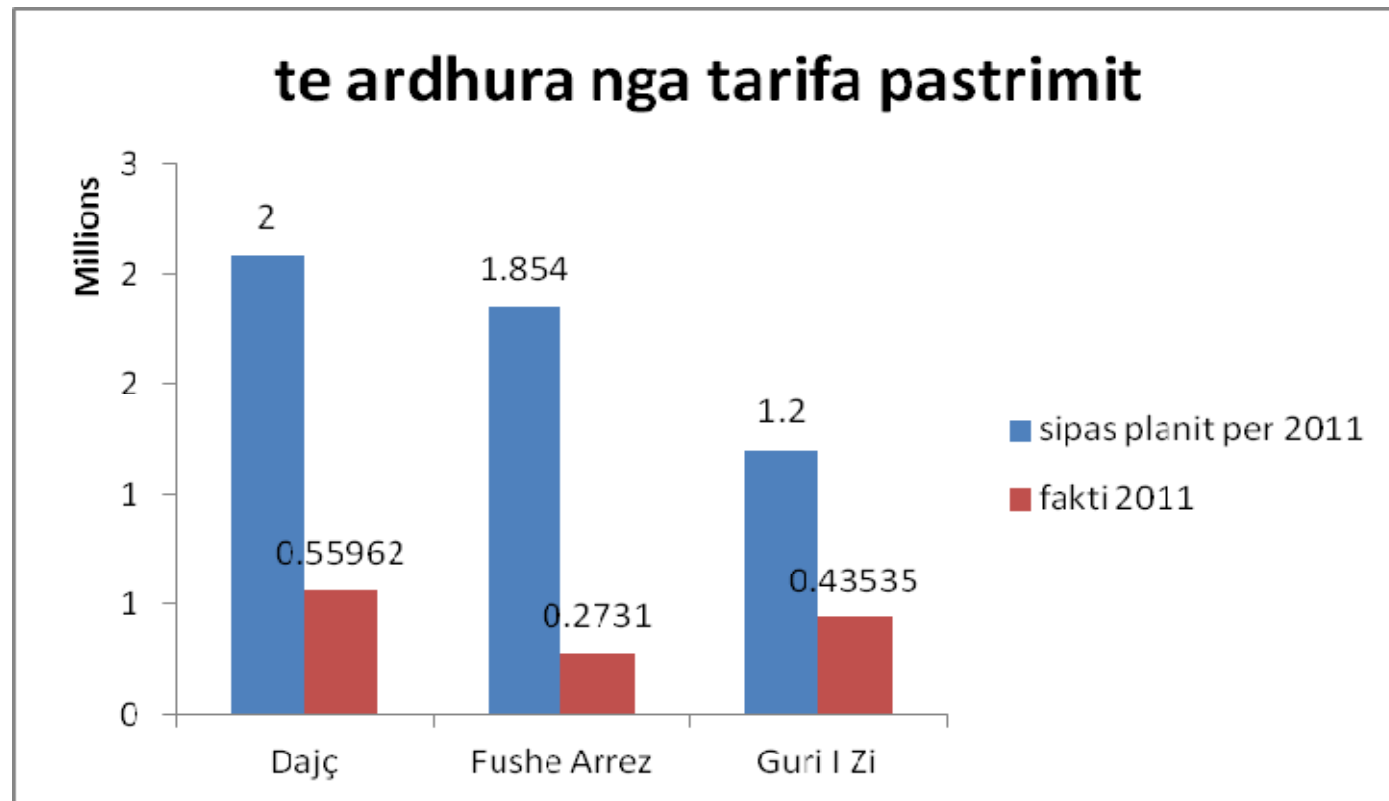

- Ne nivel kombetar te ardhurat mbulojne vetem 40-60 % te koston aktuale; Sistemi tarifor jo eficient, arrin te mbledhe vetem 40-60% te planit

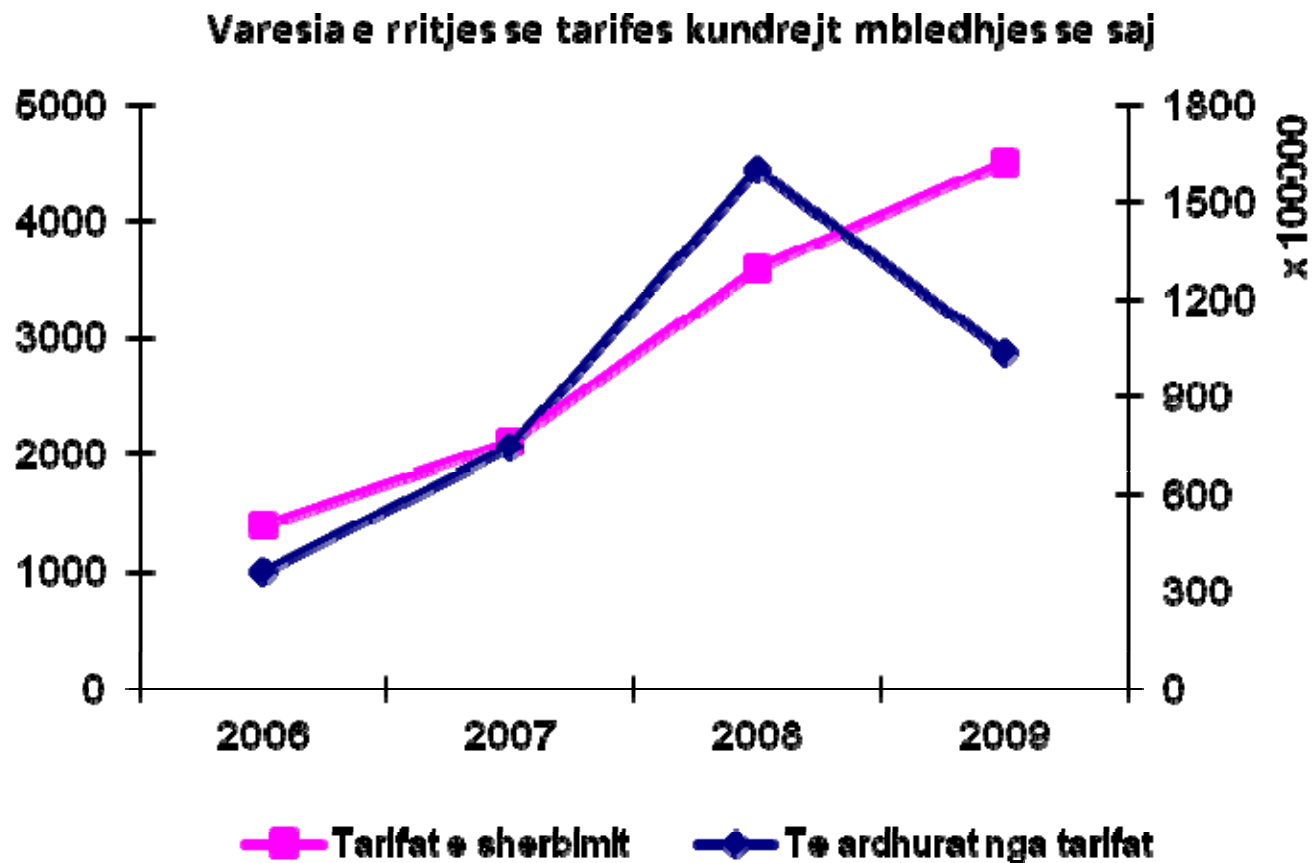
Alokimi i kostove sipas konsumatoreve

Zbatimi i planeve te MM ne qarkun e Shkodres

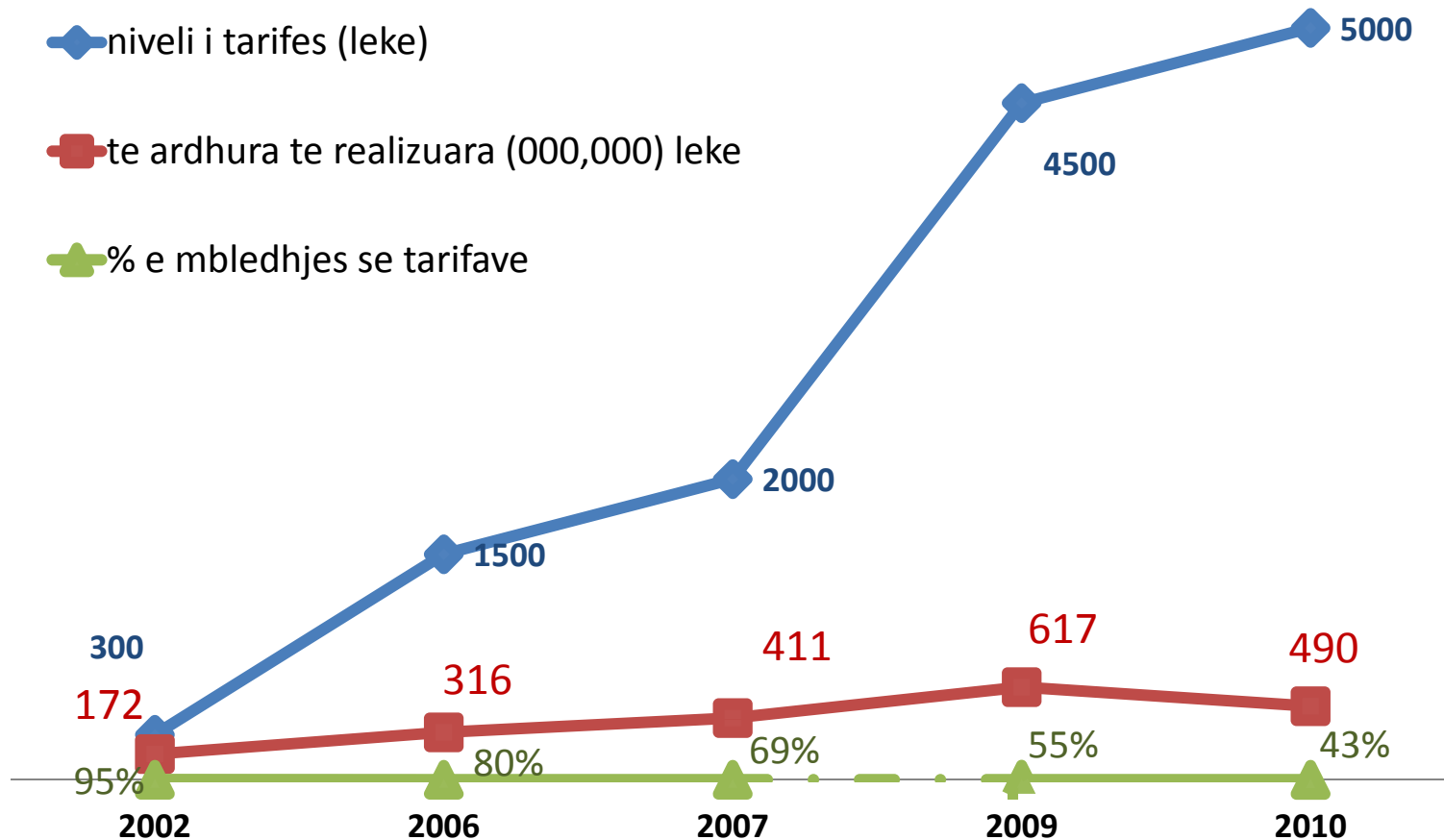

Dilema: Rritja e tarifes, deri sa?

Shembull: Bashkia Tirane

Rritja e pavleresuar e tarifes qe po ndodh ne shume prej njesive vendore, ka sjelle uljen normes se grumbullimit te tarifes

Problem 1

- **Niveli aktual dhe rritjet e tarifave nuk jane te studjuara sic duhet dhe nuk lidhen drejtperdrejt me kostot;**
- **Niveli i subvencionimit te sherbimit te pastrimit eshte i larte dhe nuk motivon autoritetet.**

Zgjidhje 1 (1)

- **Ri-vleresimi i nivelit te tarifave sipas metodologjise se ofruar:**
 1. Alokimi i kostove sipas planit
 2. Subvencionim qe merr per baze vetem aftesine per te paguar, dhe nje rritje progresive nga gjendja ekzistuese;
 3. Niveli i tarifave dhe llogaritja e tyre tu komunikohet publikut dhe grupeve te interesit (**shembull bashkia Lezha**)
 4. Miratimi i ndryshimeve ne paketen fiskale

OPSIONET PER MBULIMIN E KOSTOS

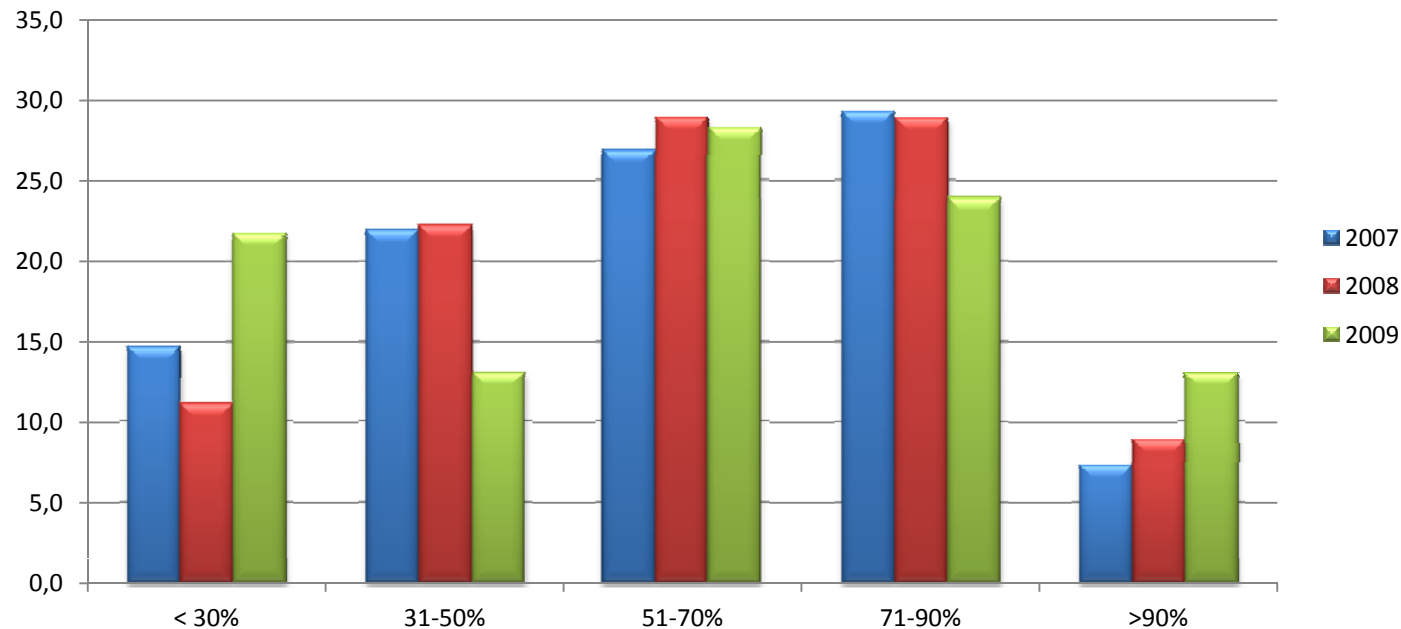
KOSTO OPERATIVE	TE ARDHURAT
KOSTO MIREMBAJTJES	TE ARDHURAT
KOSTO E ZEVENDESIMIT TE MJETEVE	TE ARDHURAT
KOSTO AMORTIZIMIT	TE ARDHURAT
KOSTO E INVESTIMEVE TE REJA	SEKTORI PRIVAT/ KREDI// FONDE TE QEVERISE/ DONACIONE

OBJEKTIVI 4:

GRUMBULLIMI I TARIFAVE

Si eshte performanca e grumbullimit te tarifave?

Niveli i mbledhjes se tarifave per kategorie familje

Ku pozicionohet njesia juaj vendore?

Konkluzione mbi performancen e te ardhurave:

- ➔ Norma e grumbullimit te tarifave varet më shumë nga metoda e grumbullimit dhe konsistenca, dhe jo vetem nga niveli i tarifës në vetvete.
- ➔ Nuk ka një lidhje të fortë midis nivelit të tarifës së mbetjeve dhe nivelit të shërbimit të ofruar. Pasi sistemi aktual mbeshtet tek subvencionimi gjë e cila dobëson lidhjen reciproke midis tyre.

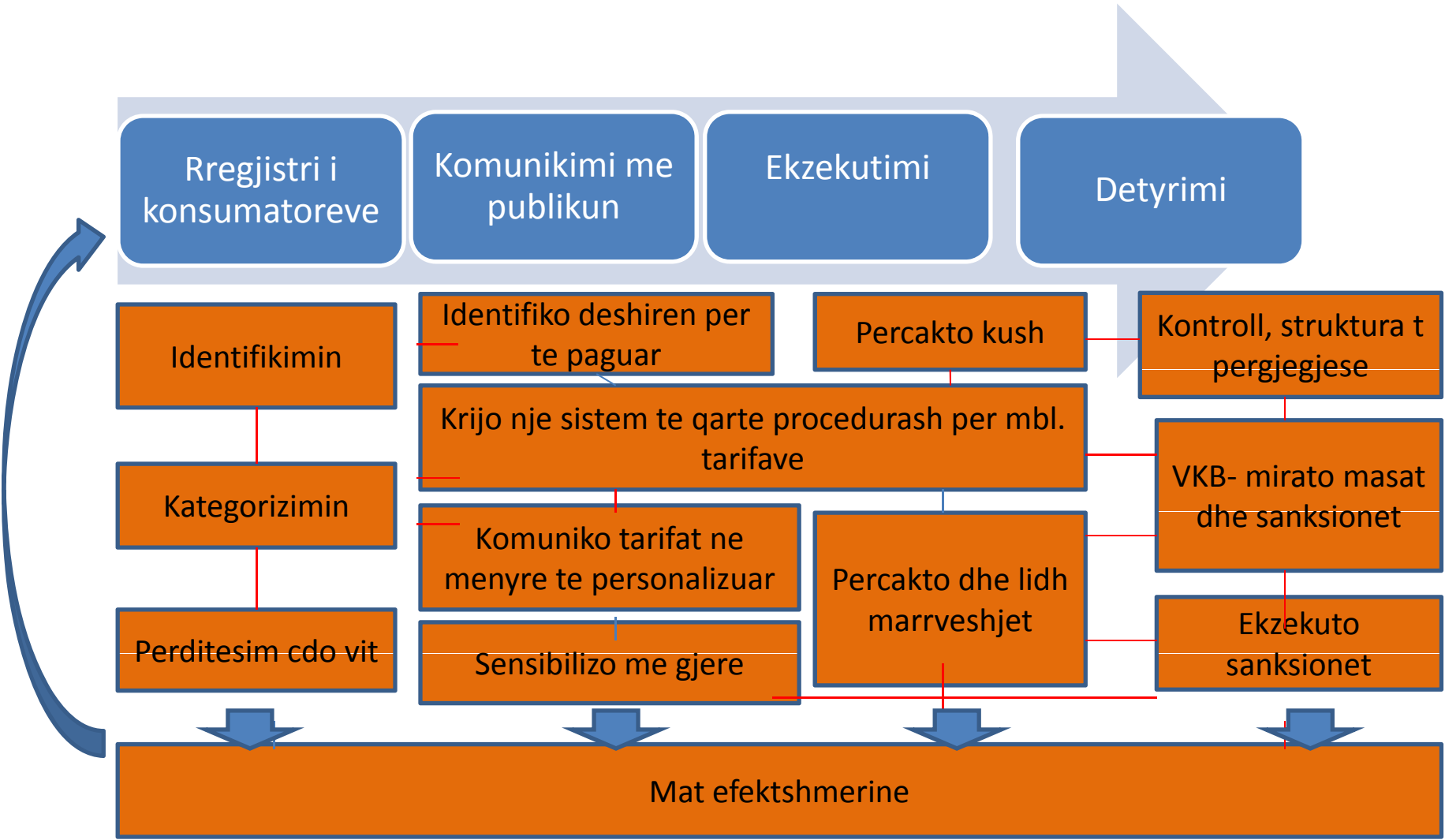

Problemi 1:

- **Niveli i ulet i grumbullimit te tarifave**

Matrica e hapave per grumbullimin e tarifave

Masa te efektshme per grumbullimin e tarifave:

- Permireso rregjistrimin e konsumatoreve (**Ana e Malit**)
- Rrit transparencen dhe informo publikun per kostot e sherbimit ne menyre te drejtperdrejt per detyrimin per te paguar; (**Lezha, Tirana, Kucova, etj**).
- Kontakto drejtperdrejt konsumatoret debitore;
- Apliko lehtesira per pagesen (psh. me keste) ose apliko reduktime te lehta per pagesa te shpejta;
- Apliko sanksione dhe kamata per mospagese ne kohe ose per tarifa te vitit te kaluar (**Bashkia e Tiranes, Kucoves, etj**);
- Zgjidh operatorin me te sukseshem ne zonen tuaj per grumbullimin e tarifave (**shembull: Bashkia e Tiranes, Shkodres, etj**)

Opsionet per faturimin dhe mbledhja e tarifës së mbetjeve

- **Opsioni 1:** Mbledhja e tarifës së mbetjeve së bashku me detyrime të tjera financiare te NjQV (**ujesjellesi**) ose deleguar **nje operatori te sukseshem;**
- **Opsioni 2:** Bashkia grumbullon ne menyre te drejtperdrejte tarifate: **Funksion i vete NjQV-se;**
- **Opsioni 3:** Tarifa e grumbullimit të mbetjeve të bëhet nga kompanitë e grumbullimit të mbetjeve. Sipas këtij opsioni çdo familje apo gjenerues tjerë (biznese apo industri) duhet të nënshkruajnë një kontratë individuale dhe të paguajnë direkt kontraktorin e grumbullimit të mbetjeve- **eksperienca ne vendet e ballkanit.**

Konkluzionet perfundimtare

- Ne pergjithesi planet nuk konsultohen dhe nuk zbatohen;
- Kostot dhe shpenzimet nuk vleresohen dhe verifikohen periodikisht;
- Vetem disa nga kostot mbulohen nga te ardhurat nga mbetjet, te tjerat subvencionohen nga te ardhura te tjera;
- Te ardhura vendore jane te pamjaftueshme per te permiresuar sherbimin;
- Nuk ka mundesi per investime te reja per mjete, impiante trajtimi-perpunimi
- Nuk ka nje lidhje llogjike midis tarifave dhe kostove;
- Planifikimi i te ardhurave dhe sub-vencionimi nuk lidhen me mundesine per te paguar, por me mundesine per te mbledhur te mbledhur tarifat;
- Kemi nje sistem jo-efektiv per grumbullimin e tarifave.

Zhvillimi i rasteve studimore individuale

1. Perzgjedhja e subjektit
2. Plotesimi i pyetesorit
3. Krahasimi i shpenzimeve operative dhe cmimeve njesi
4. Verifikimi i zbatimit te planeve
5. Model per zhvillimin e rasteve studimore

Propozime per rastet studimore:

1. Vleresimi i shpenzimeve dhe kostove ekzistuese, krahasuar me referenca te tjera apo me ndryshimet e parashikuara nga Moduli 1;
2. Kryerja e vleresimit te cmimit te kontratave te ardhshme, apo shtesave te kontratave;
3. Rifformatimi i nivelit te tarifave te konsumatoreve, planifikimit te te ardhurave dhe mbulimit te kostos (adoptimi i paketes fiskale per vitin 2013);
4. Hartimi dhe zbatimi I nje plani per grumbullimin efektiv te tarifave.

Krahasimi i shpenzimet operative dhe kostot njesi

NjQV	Kosto njesi plan	ne	kosto njesi sot	organizimi
Bash. Lezhe				privat
Bash. Koplík				privat
Kom. Dajc				publik
Kom. Guri i Zi				publik
Kom. Velipoje				privat
Bash. Kucove				privat
Kom. Ana e Malit				-
Bash. Tirane			177 lek/kontenier	privat

Pyetje dhe diskutime